

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania D. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Toruniu
o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 grudnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 13 października 2022 r., sygn. akt III AUa 1468/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od skarżącego D. S. na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Toruniu 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

(M.D.)

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z 13 października 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Płocku z 8 września 2021 r. i oddalił odwołanie D. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Toruniu z 12 listopada 2020 r.

Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja zasługuje na uwzględnienie bowiem Sąd pierwszej instancji nie był uprawniony do samodzielnej oceny stosunku prawnego

stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego odwołującego się w innym państwie członkowskim UE.

W sprawie ustalono, że belgijska instytucja ubezpieczeniowa wystawiła odwołującemu się zaświadczenie AI, w ostatecznej wersji, w dniu 28 stycznia 2020 r., w którym wskazała, że podlegał on ustawodawstwu belgijskiemu w zakresie zabezpieczenia społecznego w okresie od 14 sierpnia 2013 r. do 16 listopada 2014 r.

Na podstawie tego dokumentu Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Płocku 30 lipca 2020 r. ustalił - na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, zwanego dalej „rozporządzeniem wykonawczym”, natomiast od 18 stycznia 2017 r. na podstawie art. 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004, z uwzględnieniem art. 13 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego -, że do D. S. znajduje zastosowanie ustawodawstwo polskie w okresie od 17 listopada 2014 r. do 17 stycznia 2017 r. Powyższe ustalenie ustawodawstwa miało charakter tymczasowy. O tymczasowym ustaleniu ustawodawstwa polskiego został powiadomiony D. S. oraz belgijska instytucja ubezpieczeniowa, która nie wniosła zastrzeżeń do ustalonego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Płocku ustawodawstwa polskiego, wobec czego ustalenie ustawodawstwa stało się ostateczne.

W tych okolicznościach ani Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ani też sąd nie miał kompetencji do badania istnienia stosunku stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego odwołującego się w innym państwie członkowskim Unii. Stanowisko takie zajął m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z 9 stycznia 2014 r., I UK 275/13, wskazując, że organ ubezpieczeń społecznych miejsca zamieszkania ubezpieczonego nie ma kompetencji do oceny zaistnienia stosunku ubezpieczenia w sensie prawnym (na terenie państwa członkowskiego Unii). Ocena ta może nastąpić wyłącznie na podstawie wskazanych przez normę kolizyjną przepisów miejsca świadczenia pracy i mogła być dokonana tylko przez organ władny te

przepisy stosować. Ze względu na różnice między ustawodawstwami krajowymi co do określenia przedmiotu ubezpieczenia społecznego wprowadzono zasadę, że uwzględnianie okoliczności lub wydarzeń mających miejsce w jednym państwie członkowskim nie może w żaden sposób sprawiać, że właściwym dla nich stanie się inne państwo, ani że będzie się do nich stosować jego ustawodawstwo (pkt 11 preambuły rozporządzenia nr 883/2004). W razie wątpliwości co do określenia ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego, z uwzględnieniem art. 13 rozporządzenia podstawowego i odpowiednich przepisów art. 14 rozporządzenia wykonawczego, czyli niepewności co do tego, czy osoba wnosząca o ustalenie prawa właściwego jest objęta systemem zabezpieczenia społecznego w więcej niż jednym państwie członkowskim, instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie może sama rozstrzygać, lecz musi dostosować się do trybu rozwiązywania sporów co do ustalenia ustawodawstwa właściwego wskazanego w szczególności w art. 6, 15 oraz 16 rozporządzenia nr 987/2009, które nakazują zwrócenie się - w przypadku istnienia wątpliwości bądź rozbieżności - do instytucji innego państwa członkowskiego. Instytucje niezwłocznie dostarczają lub wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe.

W realiach rozpoznawanej sprawy, zasadnie zatem organ rentowy zarzucił, iż Sąd pierwszej instancji nie był uprawniony do rozstrzygania, ustawodawstwu którego państwa członkowskiego podlegał odwołujący się w spornym okresie. Ostateczne ustalenie ustawodawstwa właściwego jest bowiem wiążące dla wszystkich zainteresowanych państw członkowskich, a jedyna możliwość usunięcia tego skutku z obrotu prawnego polega na kolejnym porozumieniu instytucji państw członkowskich co do tego, że sytuacja danej osoby do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego jest inna niż wynikałoby to z wydanego dokumentu (dokumentem w rozumieniu art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego jest rozstrzygnięcie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydane w trybie art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego). W takim przypadku dokument o ustaleniu ustawodawstwa właściwego, wydany w trybie art. 16 rozporządzenia wykonawczego, o charakterze ostatecznym, może być

wycofany/uznany za nieważny przez instytucję, która go wydała, po wspólnym porozumieniu instytucji państw członkowskich (art. 5 *in fine* rozporządzenia wykonawczego), co umożliwia wydanie w jego miejsce (przez instytucję miejsca zamieszkania) kolejnego dokumentu ustalającego ustawodawstwo właściwe, uwzględniającego to wspólne porozumienie.

Sąd Apelacyjny konkludował, że z powyższych rozważań uznać należy, iż skoro odwołujący się podlegał w zakresie zabezpieczenia społecznego ustawodawstwu belgijskiemu do 16 listopada 2014 r., w sposób uprawniony organ rentowy stwierdził, że poczynszy od dnia następnego, tj. 17 listopada 2014 r. podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej prowadzonej w Polsce.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną złożoną przez D. S., w której na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wniesiono o przyjęcie jej do rozpoznania wskazując, że jest ona oczywiście uzasadniona. W ocenie skarżącego „Skarga jest oczywiście uzasadniona, albowiem na pierwszy rzut oka ujawnia się niezrozumienie przez Sąd Apelacyjny w Łodzi istoty sprawy. Przedmiotem niniejszego postępowania nie było wbrew twierdzeniom Sądu drugiej instancji ustalenie właściwego ustawodawstwa dla D. S., lecz podleganie do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Jak zauważył sam Sąd Apelacyjny - Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Płocku 30 lipca 2020 r. ustalił, że dla D. S. znajduje zastosowanie ustawodawstwo polskie w spornym okresie, zaś wobec niezgłoszenia zastrzeżeń przez skarżącego, jak i przez belgijską instytucję ubezpieczeniową, ustalenie ustawodawstwa stało się ostateczne. Ponadto w trakcie postępowania skarżący nie kwestionował faktu podlegania polskiemu ustawodawstwu, zaś w podstawie prawnej zaskarżonej decyzji próżno szukać przepisów unijnych odnoszących się do kwestii koordynacji i ustalania właściwego ustawodawstwa. W realiach niniejszej sprawy istotnym było sprawdzenie czy spółka D., której D. S. jest jedynym wspólnikiem, w spornym okresie faktycznie prowadziła działalność gospodarczą, albowiem tylko rzeczywiste jej wykonywanie stanowi tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym. To, że ustalono dla skarżącego właściwe ustawodawstwo nie oznacza automatycznie, iż posiada on tytuł do ubezpieczeń społecznych. Trudno twierdzić, że z samego faktu podlegania danemu

ustawodawstwu, wynika automatyczne uprawnienie do zabezpieczenia społecznego. (...) W tak ustalonym stanie faktycznym trudno przyjąć, iż D. S. jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu od 17 listopada 2014 r.”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ZUS wniósł o:

1. oddalenie skargi kasacyjnej;
2. zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Skarżący nie wykazuje, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona – art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Skoro na etapie przedsądu nie ocenia się zarzutów podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), jako że podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, to ocena zgłoszonej we wniosku podstawy przedsądu nie pozwala na stwierdzenie, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Rzecz w tym, iż poza sporem jest to, że ubezpieczony był jedynym wspólnikiem spółki z o.o. Różnica wynika tylko z twierdzenia, że warunkiem podlegania ubezpieczeniom społecznym w kraju z tego tytułu było prowadzenie działalności gospodarczej przez tę spółkę, a nie przez jej właściciela, czyli D. S..

Twierdzenie to nie jest uprawnione, gdyż warunkiem podlegania ubezpieczeniom społecznym w kraju nie jest prowadzenie działalności gospodarczej przez spółkę, gdyż

wystarcza sam tytuł określony w art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność – art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy.

Z kolei zgodnie z art. 8 ust. 6 ustawy za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się m.in.:

1. osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych – art. 8 ust. 6 pkt 1;
2. wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – art. 8 ust. 6 pkt 4.

Nie ma sporu, że są to odrębne, czyli samodzielne tytuły podlegania ubezpieczeniom społecznym, oraz – co istotne w tej sprawie – że ani wspólnik spółki jednoosobowej spółki, ani ta spółka, nie muszą prowadzić działalności gospodarczej, aby spełniał się tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym na podstawie wskazanych przepisów art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy.

Nie jest zatem konieczne sprawdzanie prowadzenia działalności gospodarczej, skoro wystarcza sam tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym, czyli na mocy ustawy indywidualny tytuł jedyne go wspólnika spółki z o.o.

Rzecz w tym, że nie można dowolnie przyjmować, iż tytuł ubezpieczenia jedyne go wspólnika spółki z o.o., określony w art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy, jest równoznaczny z ubezpieczeniem z tytułu działalności gospodarczej, czyli określonym w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy. Nie można bowiem przyjąć, że ta sama sytuacja jest uregulowana w dwóch równorzędnych punktach tego samego przepisu (art. 8 ust. 6 pkt 1 i 4). Sytuacja, w której dany przypadek podlega pod dwie regulacje, jest wyjątkiem i wówczas ustawodawca wyraźnie taki wyjątek określa przez jednoznaczny zapis. Są to zatem odrębne tytuły, choćby dlatego, że ustawodawca wyraźnie je odróżnia. Od 1 stycznia 2003 r. wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie może być traktowany jako osoba

prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej, ponieważ z tego kręgu został wyłączony poprzez wyraźne uznanie go za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność (art. 8 ust. 6 pkt 4), niebędącą osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 8 ust. 6 pkt 1) – (por. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05). Oznacza to, że do wspólnika jednoosobowej spółki z o.o. ma zastosowanie art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej, lecz nie art. 8 ust. 4 pkt 1 tej ustawy. Wspólnik jednoosobowej spółki z o.o. jest więc osobą prowadzącą pozarolniczą działalność a nie osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą. Ubezpieczenie jedynego wspólnika w spółce z o.o. ma swoje własne uzasadnienie. Przed przyjęciem regulacji z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy jedyny wspólnik spółki z o.o. nie miał ubezpieczenia społecznego, nawet gdy wykonywał pracę pod firmą swojej spółki. To było przyczyną wprowadzenia tej szczególnej regulacji, czyli aby nie pozbawiać go ubezpieczenia społecznego ze względu na systemową nieważność umowy o zatrudnienie "z samym sobą" (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 8 marca 1995 r., I PZP 7/95). Jednak taka kauza regulacji spotkała się z zarzutem z drugiej strony, czyli tych jedynych wspólników spółki z o.o., którzy nie chcieli być obciążeni obowiązkiem składkowym. Już wcześniej zasadnie powiedziano, że obowiązek ubezpieczenia wspólnika jednoosobowej spółki z o.o. powiązany jest bowiem jedynie z posiadaniem przez niego takiego statusu prawnego, a nie z prowadzeniem działalności gospodarczej czy pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 3 lutego 2011 r., II UK 271/10). Zarzut niekonstytucyjności nie został uwzględniony przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 25 września 2014 r., SK 4/12, przy czym na podstawie rozstrzygnięcia i jego uzasadnienia można uznać, iż znaczenie miało w sumie całościowe ("ryczałtowe") ujęcie w art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy wszystkich jedynych wspólników spółki z o.o., czyli także tych, którzy wykonują pracę w swojej spółce (por. dalej wyrok Sąd Najwyższego z 16 grudnia 2020 r., I UK 225/19).

Obowiązek ubezpieczenia wspólnika jednoosobowej spółki z o.o. powiązany jest jedynie z posiadaniem przez niego takiego statusu prawnego, a nie z prowadzeniem działalności gospodarczej – wyroki Sądu Najwyższego z 3 lutego 2011 r., II UK 271/10, z 7 grudnia 2012 r., II UK 119/12 i II UK 121/12.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz stosowanych odpowiednio do odpowiedzi na skargę kasacyjną § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[a!]